

6. Школяренко В., Призиглей Ю., Яковенко А., Кремешний О. Удосконалення системи підготовки фахівців цивільно-військового співробітництва у ЗСУ. Збірник наук. праць ХУПС. 2012. Вип. 1 (30). С. 46–51.

7. Fisher R., Ury W., Patton B. Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In. Penguin Books, 2011. 240 с.

БУТЕНКО ІЛІЯ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

курсант 1 курсу навчально-наукового експертно-криміналістичного інституту Національна академія внутрішніх справ

ЛЯХ НЕЛЯ ВАСИЛІВНА

доктор філософії, доцент Національна академія внутрішніх справ

**ПРАВОВІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ТА ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ СИЛ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ ЗБРОЙНИХ СИЛ
УКРАЇНИ ТА УЧАСНИКІВ ДОБРОВОЛЬЧИХ ФОРМУВАНЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ
ГРОМАД**

Соціальні гарантії для членів добровільних формувань територіальних громад (ДФТГ) та членів військ територіальної оборони визначені у Розділі VII Закону України «Про основи національного опору». Представники добровольчих формувань не мають статусу військовослужбовців, його мають війська територіальної оборони, що є окремим видом Збройних Сил України. Однак, у разі смерті або поранення, члени добровольчих формувань, які беруть участь у заходах територіальної оборони, мають право на державне страхування, медичне обслуговування та соціальні виплати відповідно до статті 23. Ці гарантії слугують основою для розробки цілісної програми соціального захисту осіб, які беруть участь у акціях національного опору. [1, ст. 23, 24]

Водночас, результати дослідження практики правоохоронних органів показують, що не існує єдиної місцевої системи реалізації цих прав, що призводить до нерівномірного розподілу пільг та компенсацій у багатьох регіонах України. Відсутність підзаконних актів, що визначають процес надання соціальних гарантій членам ДФТГ, та різні можливості місцевих органів влади фінансувати такі ініціативи пояснюють це. У своєму дослідженні І. М. Шопіна зазначає, що існуюча система соціального та правового захисту є розрізною та потребує уніфікації нормативно-правової бази, оскільки діяльність ДФТГ має характер воєнного часу, що не було охоплено попередніми правовими процедурами [2, с. 13].

За дослідженнями В. І. Теремецького та С. Г. Кельбя, військовослужбовцям гарантовані заходи соціального захисту, які визначаються законодавством України, зокрема: спеціальні вимоги щодо забезпечення військ матеріальним, фінансовим та продовольчим забезпеченням; створення унікальних вимог до визначення та призначення пенсій військовослужбовцям [3, с. 255-256].

Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» також передбачає широкий перелік пільг для військовослужбовців, особливі пільги для учасників бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок війни, учасників війни, сімей загиблих учасників війни. Це може бути призначення різних видів грошової допомоги; встановлення права військовослужбовців на медичну допомогу; забезпечення військовослужбовців санаторно-курортним лікуванням; збереження робочих місць у компанії, організації чи установі для працівників, призваних на військову службу під час мобілізації в умовах воєнного стану; забезпечення військовослужбовців службовим житлом [4].

Але знову ж таки це стосується військовослужбовців. Цельєв О. пропонує нам аналіз проблемних питань у наданні соціально-правового захисту для учасників ДФТГ:

- Попри те, що законодавством передбачене державне фінансування загонів ДФТГ, оплати від держави за свою роботу добровольці не отримують;
- Кандидати у ДФТГ проходять медогляд, однак законом не встановлено, хто є платником послуг, пов'язаних зі здійсненням медогляду;
- Згідно з позицією Міністерства економіки України, роботодавець не завжди зобов'язаний видавати наказ про звільнення працівника за виконання роботи за трудовим договором, враховуючи особливості служби в територіальній обороні, яка може передбачати періодичну, а не постійну участь працівника у виконанні своїх обов'язків [5].

Таким чином, хоча волонтерам ДФТГ доручаються завдання, пов'язані з військовою справою, вони не вважаються військовослужбовцями згідно з українським законодавством.

Хоча волонтерів у сфері соціального захисту порівнюють із військовими силами, соціальний захист насправді має свої обмеження. З одного боку, існують обмеження, оскільки немає юридично встановленого процесу гарантування соціальної безпеки волонтерів. Однак, членство в ДФТГ включає елементи як військових, так і цивільних операцій[5].

З точки зору виконання завдань дослідження було проведено порівняльний аналіз законодавчих актів, наукових робіт та практики впровадження норм у сфері соціального захисту. Це дозволило нам визначити основні проблеми: 1) відсутність законів, що регулюють діяльність осіб, які виконують обов'язки без мобілізації; 2) невизначеність щодо статусу членів ДФТГ; 3) різниця у фінансуванні соціальних виплат.

Створення дієвого механізму соціального і правового захисту військовослужбовців ТрО та членів ДФТГ є необхідною умовою підвищення стійкості системи національної оборони. Його реалізація сприятиме не лише підвищенню рівня мотивації учасників оборони, але й забезпеченню стабільності правового середовища в умовах воєнного стану.

Підтримуючи думку В. І. Теремецького та С. Г. Кельби щодо вдосконалення правової та адміністративної бази для українських військовослужбовців, ми пропонуємо регулювання соціального захисту: 1. Відповідно до Закону України «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їхніх сімей» розрізняти терміни «соціальний захист» та «правовий захист». 2. Скоротити кількість підзаконних актів, що регулюють розмір оплати праці військовослужбовців. Залежно від прожиткового мінімуму, вказати відповідні розміри в законі. 3. Скасувати деякі непотрібні пільги, особливо ті, що пов'язані з встановленням та користуванням квартирним телефоном. 4. Позбутися невідповідностей між кількома законами, що визначають розмір грошей, які повинні отримувати військовослужбовці[3, с. 257].

Аналіз офіційних даних МО України та СТрО ЗСУ свідчить, що з 2022 року відбувається поступове розширення соціальних гарантій для добровольців, проте нормативна база ще не охоплює всі аспекти — особливо в частині пенсійного забезпечення, компенсацій і статусу осіб, які виконують завдання без мобілізації. Необхідним є узгодження положень Закону № 2011ХІІ «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» із Законом № 1702-ІХ «Про основи національного спротиву», що забезпечить єдність підходів до гарантій соціальної безпеки [6].

У результаті проведеного дослідження встановлено, що сучасне правове регулювання соціального і правового захисту військовослужбовців СТрО ЗСУ та учасників ДФТГ є недостатньо системним. Відсутність узгодженості між базовими законами та підзаконними актами знижує ефективність реалізації гарантій. Пропонується запровадити єдиний нормативний акт щодо соціального забезпечення добровольців, удосконалити механізми страхування та медичної допомоги, а також посилити координацію між Міністерством оборони, органами місцевого самоврядування і ДФТГ. Розвиток нормативної бази у цій сфері

має ключове значення для підвищення обороноздатності держави та забезпечення соціальної справедливості. Для вдосконалення адміністративно-правового регулювання соціального захисту у ДФТГ в Україні необхідно усунути не внормованість правового статусу членів добровольчих формувань територіальних громад, шляхом його деталізації та розширення і прирівняння до статусу військовослужбовця. Але з обов'язковим врахуванням специфіки їх залучення до підготовки і виконання завдань ТрО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про основи національного спротиву: Закон України від 16. 07. 2021 № 1702-IX. // *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>
2. Шопіна І. М. Система соціального-правового захисту військовослужбовців та членів добровольчих формувань територіальних громад // *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2023. №3 С. 87-94. URL: https://apsvot.edu.ua/wpcontent/uploads/2023/visnyk_3/shopina.pdf
3. Теремецький В. І., Кельбя С. Г. Адміністративно-правове регулювання соціального захисту військовослужбовців в Україні // *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Вип. 4. С. 112–118. URL: http://nvppp.in.ua/vip/2022/4/teremetskyi_kelbia.pdf
4. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII. *Верховна Рада України* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>.
5. Цельєв О., Бідонько Х. Про соціальні гарантії членів добровольчих формувань територіальних громад // *Центр дослідження верховенства права НаУКМА*.—2023. URL: <https://ruleoflaw.org.ua/dfth-social-guarantees>
6. Міністерство оборони України. Офіційний сайт. URL: <https://www.mil.gov.ua/>
7. Сили територіальної оборони Збройних Сил України. Офіційний сайт. URL: <https://tro.mil.gov.ua/>

ВАРГА ЗЛАТА МИХАЙЛІВНА

курсант Національної академії Служби безпеки України

ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ СПІВРОБІТНИКІВ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

Питання адміністративно-правового захисту співробітників Служби безпеки України набуває стратегічного значення в умовах триваючої збройної агресії РФ проти України, дії правового режиму воєнного стану та зростання гібридних загроз. Специфіка службової діяльності персоналу СБ України, яка пов'язана із безпосереднім забезпеченням державної безпеки, здійсненням контррозвідувальних заходів та боротьбою з тероризмом, зумовлює екстремальний рівень професійного ризику. Це актуалізує потребу у теоретичному переосмисленні та практичному вдосконаленні системи юридичних гарантій, що покликані нівелювати загрози життю, здоров'ю та майну цих фахівців, а також забезпечити належний соціальний рівень їхнім родинам.

Фундаментом адміністративно-правового статусу співробітників СБ України є комплекс нормативно-правових актів, серед яких визначальну роль відіграє Закон України «Про Службу безпеки України» [1]. Даний акт не лише окреслює функціональні межі діяльності служби, а й детермінує зміст прав та обов'язків співробітників, регламентує режим проходження служби та встановлює базові механізми правового захисту.